

Д.Р. Шадлун,
І.О. Тертишний, І.М. Дземан

ДЗ «Республіканська клінічна
лікарня МОЗ України», м. Київ
Національний
медичний університет
ім. О.О. Богомольця, м. Київ

СТОЛІТНІЙ ДОСВІД РОБОТИ ДЕРЖАВНОГО ЗАКЛАДУ «РЕСПУБЛІКАНСЬКА КЛІНІЧНА ЛІКАРНЯ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»

Резюме

У статті викладена історія заснування та розвитку ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України», зроблено акцент на поєднанні наукового, освітнього і лікувального процесів у функціонуванні цієї установи.

Ключові слова

ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України», кафедра внутрішньої медицини №3 НМУ ім. О.О. Богомольця, науково-освітньо-лікувальний комплекс.

У 2014 році виповнюється столітній ювілей діяльності на ниві охорони здоров'я й медичної освіти одного з найпопулярніших лікувально-профілактичних закладів м. Києва, визнаного в Україні та за її межами науково-освітнього-лікарняного центру – ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України». Славний історичний шлях, який пройдений лікарнею, її колективом і пацієнтами, свідчить про успішність її функціонування насамперед як науково-освітньо-лікувального комплексу. Оскільки в Україні й на сьогоднішній день існує три ієрархічні рівні медичної діяльності (науково-дослідні інститути системи Національної академії медичних наук України – вищі медичні навчальні заклади – практичні медичні заклади), то пошук оптимальних форм взаємодії завжди був одним із центральних питань забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я. Із цієї точки зору, ретельний аналіз зародження та успішної реалізації взаємодії наукового, лікувального та освітнього процесів у нашій лікарні становить особливий інтерес. Звичайно, відтворити в історичному вимірі багатоплосковий конкретизм столітнього шляху нашого лікувального закладу в одній оглядовій статті є надскладним завданням. Колектив лікарні пишається тим, що в цьому напрямку вже багато чого зроблено. У матеріалах кожного науково-практичного форуму, проведеного в нашому закладі, питанням його історії надається важливого значення. Власне, до наукового форуму «Актуальні питання уражень внутрішніх органів та їх зв'язок із наслідками аварії на Черно-

бильській АЕС. Особливості перебігу захворювань у працівників річкового флоту» в 1999 році було визначено логотип нашого лікувального закладу (фото 1). Користуються популярністю опубліковані співробітниками клініки буклет «До 90-річчя Київської центральної басейнової клінічної лікарні МОЗ України та 70-річчя терапевтичної клініки ім. академіка В.М. Іванова кафедри госпітальної терапії №2 Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця» (2004) та монографія «Феномен академічної школи Вадима Миколайовича Іванова» (2009), а С.А. Пранік у дисертаційній роботі «Історичний аналіз становлення та розвитку медико-профілактичної допомоги робітникам водного транспорту України (на прикладі Київської центральної басейнової клінічної лікарні МОЗ України)» ретельно вивчила особливості та досліджено можливості подальшого вдосконалення функціонування лікарні як науково-освітньо-лікувального комплексу. Зважаючи на вищевикладене, ми в ювілейній статті зосередимось здебільшого на історичній конкретиці та особливостях становлення ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України».

Фото 1. Логотип
ДЗ «Республіканська
клінічна лікарня МОЗ
України»

© Д.Р. Шадлун, І.О. Тертишний, І.М. Дземан

За такої багатой, різноманітної та індивідуальної історії найстаріших лікувальних закладів Києва спільним для них всіх є становлення й функціонування в режимі науково-освітньо-лікувальних комплексів. Усі, без винятку, найстаріші лікувальні заклади Києва (військовий госпіталь заснований у 1792 році, Кирилівська лікарня – у 1803 році, Олександрівська лікарня – у 1875 році, університетський медичний комплекс на бульварі Т. Шевченка, 17 – у 1885 році) є клінічними базами Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця. ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України» – також один із найстаріших лікувальних закладів міста Києва й ось уже 80 років є однією з основних клінічних баз Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця. Але її становлення та функціонування як науково-освітньо-лікувального комплексу має низку своїх особливостей, що зумовлено певною історичною конкретикою та специфікою закріпленого за лікарню контингенту населення.

Насамперед, це успішна інтеграція в історичному вимірі різних культурних впливів і традицій. Так, у 1913 році було розпочато на виділеній Ки-

ївською міською думою на прохання німецької лютеранської громади (фото 2) земельний ділянку між теперішніми Обсерваторною та Гоголівською вулицями будівництво Євангелічної лікарні за проектом мюнхенського архітектора Кульмана (фото 3). У той час там (теперішня вулиця Ю. Коцюбинського, тоді – вул. Новопавлівська) знаходилась лише одна кам'яна споруда міської санітарної станції й саме навпроти неї й розпочали будівництво Євангелічної лікарні. Уже в липні 1914 року воно було успішно завершено. Безпосередньо в приміщенні лікарні («на кругу») знаходилась культова споруда кірхи. Будівля мала оздоблення в романському стилі із баштами, вітражами, шпилями та черепичним дахом. Проте одразу після закінчення будівництва Євангелічної лікарні почалась Перша світова війна, на її базі був розгорнутий військовий шпиталь для тяжкопоранених солдатів і молодших офіцерів. За волею провидіння під час буремних революційних подій в 1917 році навпроти Євангелічної лікарні зводиться греко-католицька церква Св. Серця Христового за проектом архітектора І. Левинського. Але вона діяла тільки до 1934 року.

У 1918 році будівлю лікарні знову передано лютеранській громаді м. Києва. У ній було відкрито лікувальний заклад, на базі якого вже в 1920–1921 роках почала працювати кафедра терапії медичного факультету Київського університету (із 1920 р. – Київська медична академія, із 1921 р. – Київський медичний інститут), яку очолював професор А.К. Зіверт. Лікарня була розрахована на 60 ліжок (30 загальнотерапевтичних і 30 хірургічних). У 1921 р. лікарня була переобладнана на 100 ліжок та передана відділу охорони здоров'я Південно-Західної залізниці та Дніпровського басейну. Першим головним лікарем був А.В. Белов, його змінив видатний організатор охорони здоров'я І.Г. Окропарідзе. Після нього головним лікарем став Ф.Ф. Петрипін. У цей період до роботи в лікарні було залучено багато сестер милосердя із черниць закритого радянською владою Покровського монастиря (фото 4). Весь середній та молодший медичний персонал лікарні цього монастиря складали тільки спеціально підготовлені сестри-черниці, які здійснювали догляд за хворими та ретельно виконували

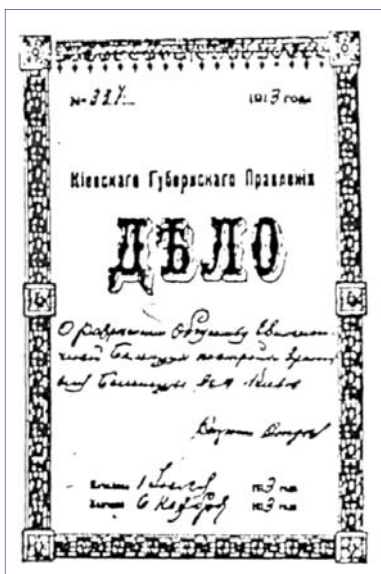

Фото 2. Дозвіл на будівництво Євангелічної лікарні в м. Києві (1913)

Фото 3. Проект будівлі Євангелічної лікарні в м. Києві (1913)

Фото 4. Сестри милосердя із черниць Покровського монастиря

всі призначення лікарів. Їхня плідна праця, відданість ідеям живого чернецтва та милосердя багато в чому визначали результати лікування. Лікарня в той час обслуговувала працівників як залізничного, так і водного транспорту.

Як лікарня для обслуговування водників стаціонар функціонує з 1933 року, після розділу об'єднаних лікувальних закладів залізничного та водного транспорту на самостійні. Тоді ж Міністерством охорони здоров'я УРСР був заснований Дніпровський водздороввідділ, якому підкорялися всі лікувальні заклади Дніпровського басейну та його санітарна служба. Першим завідувачем водздороввідділу був доктор Дубський, потім – Букраба, Медвідь, Фаєрштейн, Гусаров. Першим головним лікарем лікарні для обслуговування водників був Г.Є. Ромбульт. Із 1938 року Київській лікарні водників доручено здійснювати керівництво організацією лікувальної допомоги працівникам водного транспорту всієї України. Г.Є. Ромбульт очолював лікарню до 1961 року, коли його змінив М.І. Кулагін, а з листопада 1963 року до 1975 року головним лікарем лікарні був к. мед. н. В.О. Чистяков, у 1975-1999 роках – В.П. Українець, у 1999-2013 роках – к.мед.н. С.А. Пранік, із 2013 року – професор Д.Р. Шадлун.

У 1934 році лікарня для обслуговування водників стає основною клінічною базою кафедри, заснованої В.М. Івановим. Власне, на цій клінічній базі в різні історичні періоди цієї академічної терапевтичної школою буде здійснено науково-дослідні роботи дуже широкого діапазону – із гастроентерології, пульмонології, онкології, геронтології, нефрології, алергології та ревматології. Окрім того, кафедри академічної терапевтичної школи В.М. Іванова завжди будуть одними з основних клінічних кафедр Київського медичного інституту, де здійснюватиметься викладання внутрішньої медицини. Від часу заснування клінічної бази до 1962 року терапевтичну клініку лікарні очолює академік АН УРСР та АМН СРСР, заслужений діяч науки УРСР Вадим Миколайович Іванов. Після його смерті терапевтичну клініку лікарні з 1962 по 1987 рік очолював один із його найближчих учнів заслужений діяч науки УРСР, лауреат Державної премії УРСР та премій ім. академіків М.Д. Стражеска та Ф.Г. Яновського НАН України професор А.П. Пелешук. У 1987-1989 роках кафедрою завідував академік НАН і НАМН України А.С. Єфімов, у 1989 році – знову професор А.П. Пелешук, а з 1990 року – професор А.С. Свінціцький. Як приклад нерозривного зв'язку наукової та клінічної роботи в нашому науково-освітньо-лікувальному комплексі є низка виконаних дисертацій лікарями-ординаторами лікарні.

Так історично було закладено становлення ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України» як науково-освітньо-лікувального комплексу. Її

функціонування як клінічної бази академічної терапевтичної школи В.М. Іванова, бази з викладання внутрішньої медицини та центрального медичного закладу водного транспорту України виявилось плідним. Динамічна структура науково-освітньо-лікувального комплексу дозволила успішно здійснювати кадрову політику, створити належну матеріальну базу й мобільно переформатовувати наявні резерви для виконання поставлених задач. Підтвердження цьому – історична ретроспектива, сухі хронологічні дати життя єдиного колективу науково-освітньо-лікувального комплексу.

У 1936-1938 роках у дворі лікарні була побудована двоповерхова будівля, на першому поверсі якої розмістилася лабораторія, а на другому – терапевтичне відділення. У тому ж році була побудована аптека та секційний відділ. Патологоанатомічну службу лікарні очолювала з 1934 до 1941 року академік АН УРСР О.І. Смірнова-Замкова, а після війни – професор В.Л. Бялік. Лабораторією лікарні з 1934 по 1941 рік завідував заслужений лікар УРСР А.М. Литвиненко.

Амбулаторне медичне обслуговування працівників річкового флоту було організовано з 1920 року, а в 1921 році було відкрито поліклініку в тому будинку, де вона й зараз розташована – по вул. Сагайдачного, 10. Важливим для підвищення ефективності надання медичних послуг стало об'єднання в 1948 році поліклініки водників із лікарнею. У 1949 році в лікарні було відкрито туберкульозне відділення (по вул. Вишгородській, 3), яке в жовтні 1968 року через аварійний стан будівлі було закрито. Із середини 1956 року після ліквідації Дніпровського водздороввідділу лікарня перейшла в безпосереднє підпорядкування Міністерства охорони здоров'я УРСР та одержала назву «Київська клінічна лікарня МОЗ УРСР для обслуговування водників». До її складу на правах відділення увійшла стоматологічна поліклініка водздороввідділу. Із 1952 року на базі лікарні працював також відділ клінічної фізіології Інституту фізіології ім. академіка О.О. Богомольця АН УРСР. Спочатку його очолював академік В.М. Іванов, а після його смерті – професор Є.Л. Ревуцький. У 1958 році було продовжено, а в 1962 році закінчено будівництво трьохповерхової добудови до головного корпусу лікарні з аудиторією. Ця будова відповідала архітектурному стилю лікарні та була органічно пов'язана з клінікою, що вже існувала та являла собою комплекс необхідних підрозділів і служб. У лікарні було розгорнуто 250 ліжок, приймальне відділення, рентгенвідділення, нефрологічне відділення з апаратом «штучна нирка», відділення функціональної діагностики, лабораторія, три терапевтичних відділення, хірургічне відділення з гінекологічними та оториноларингологічними ліжками, фізіотерапевтичне та неврологічне відділення. Постановою Ради Міністрів УРСР у 1962

році терапевтичній клініці лікарні присвоєне ім'я академіка АН УРСР та АМН СРСР, професора В.М. Іванова, який очолював кафедри та клініки Київського медичного інституту на базі лікарні в 1934-1962 роках і багато зробив для її розвитку та розширення. Із червня 1962 року лікарня стала також базою відділу клінічної неврології Інституту фізіології ім. академіка О.О. Богомольця АН УРСР. На чолі цього відділу та клініки стояла видатна учениця академіка Б.М. Маньковського професор Г.Д. Дінабург.

У 1967 році було почато, а в 1971 році закінчено будівництво 9-ти поверхової будівлі для урологічних і нефрологічних відділень лікарні. Поряд із клінічними відділами в урологічному корпусі був розгорнутий комплекс діагностичних служб, відділення гемодіалізу та трансплантації нирок, науково-дослідні відділи та лабораторії. Кількість ліжок у лікарні була доведена до 440. Урологічне та нефрологічне відділення стали базою Науково-дослідного інституту урології та нефрології МОЗ УРСР. У 1972 році в лікарні вперше в Україні була здійснена успішна трансплантація нирки. Відділом терапевтичної нефрології інституту з 1965 по 1973 рік завідував (за сумісництвом) професор А.П. Пелешук, а з 1973 року – його учень академік НАМН України, професор Л.А. Пиріг. Директором інституту був професор В.С. Карпенко. Координував роботу з гемодіалізу та трансплантації нирок професор М.Т. Терехов.

У 1975 році урологічний корпус відокремився від лікарні й був повністю переданий Науково-дослідному інституту урології та нефрології МОЗ УРСР. У 1974 р. на базі лікарні був створений республіканський алергологічний центр, який тут працював три роки.

Хірургічним відділенням лікарні протягом багатьох років, майже до своєї смерті (1964 р.) завідував видатний український хірург, заслужений лікар УРСР, доцент Б.З. Архімович. Ординатором декілька років працював інший відомий хірург,

партизанський лікар, у майбутньому професор Вінницького медичного інституту С.П. Белканія. Гінекологічні ліжка курували професори Е.Л. Янкевич, Петербурзький та інші.

У 1997 році в будинку по вулиці Костянтинівській, 36, було відкрито поліклінічне відділення №2 із відділом діагностики та відділенням загальної практики – сімейної медицини з денним стаціонаром. Поліклініка має всі спеціалізовані кабінети, туберкульозне, фізіотерапевтичне відділення, жіночу консультацію, пункт невідкладної допомоги вночі.

Сьогодні колектив науково-освітньо-лікувального комплексу забезпечує висококваліфіковану спеціалізовану медичну допомогу 30 тисячам населення. До його складу входять поліклініка для обслуговування населення; відділення загальної практики – сімейної медицини; стаціонар на 200 ліжок; два здоров'я пункти на промислових підприємствах і три – в навчальних закладах. Сьогодні в стаціонарі лікарні (фото 5) три відділення внутрішньої патології (гастроентерологічне, терапевтичне, кардіологічне), неврологічне, хірургічне, відділення анестезіології з ліжками інтенсивної терапії, відділення функціональної діагностики, клініко-діагностична лабораторія, фізіотерапевтичне відділення та рентгенологічне відділення. Лікарня акредитована на вищу категорію, 92% лікарів та 83% медичних сестер мають вищу та першу кваліфікаційні категорії.

Значна увага в лікарні приділяється впровадженню в діяльність підрозділів сучасних, мало-витратних форм надання медичної допомоги, раціональної організації праці, досягнень медичної науки та нових лікувально-діагностичних і комп'ютерних технологій.

За традицією терапії належить провідна роль в освоєнні та впровадженні в практику сучасних медичних технологій, що пов'язано з науковою діяльністю терапевтичної клініки ім. академіка В.М. Іванова. Основними напрямками її наукових здобутків є вивчення питань ранньої діагностики та лікування захворювань органів травлення, опорно-рухового апарату та серцево-судинної системи. На базі хірургічного відділення освоєні та впроваджені в практику сучасні медичні технології, успішно проводяться ендоскопічні операції з видалення каменів із жовчного міхура та пластичні операції.

Керівництво приділяє постійну та значну увагу питанням етики, естетики, комфортності перебування пацієнтів у лікувальному закладі, створенню кращих умов праці медичного персоналу.

На базі науково-освітньо-лікувального комплексу навчаються студенти 4-6 курсів медичних факультетів №1 і №4 та факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України, студенти-іноземці, лікарі-інтерни та клінічні ординатори. Ка-

Фото 5. ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України» сьогодні

федрою на базі лікарні викладаються такі розділи внутрішньої медицини: кардіологія, ревматологія, пульмонологія, гастроентерологія, нефрологія та гематологія. Усього протягом року на кафедрі навчається більше 400 студентів і лікарів-інтернів. Під час практичних занять студенти працюють у палатах із хворими, супроводжують пацієнтів на діагностичні та лікувальні процедури. Крім практичних занять, в аудиторії лікарні професорами та доцентами читаються лекції з усіх розділів внутрішньої медицини.

Співробітниками кафедри проводяться лекторії в Школі практичного лікаря. Із 1999 року на базі клініки проводиться навчальна програма спільного проекту МОЗ України та Фонду «Діти Чорнобиля» Землі Нижня Саксонія (Німеччина). У його межах під керівництвом професора А.С. Свінціцького спільно з професором Фрідріхом Дегенхардтом здійснено підготовку сотень фахівців ультразвукової діагностики. На базі науково-освітньо-лікувального комплексу традиційно проводяться науково-практичні конференції з актуальних питань внутрішньої медицини та організації медичної допомоги працівникам водного транспорту.

Співробітники науково-освітньо-лікувального комплексу врятували, повернули надію та віру сотням тисяч людей. І хоча в останні роки робота ко-

лективу здійснювалась в умовах нестабільної економіки в країні, при недостатньому фінансуванні галузі охорони здоров'я, колектив відповідально та професійно виконує своє високе призначення, максимально, раціонально використовує наявні ресурси та можливості. Колектив за відновленої незалежності України відтворює знищені та творить нові традиції нашої лікарні. У 2002 році на пасхальні свята в спеціально пристосованому приміщенні позаду адміністративного корпусу лікарні відкрито лікарняну церкву на честь Віленсько-Остробрамської ікони Божої Матері. Із 2013 р. на відзначення сторіччя від дня народження професора Анатолія Петровича Пелешука колективом кафедри започатковано іще одну традицію – читання його пам'яті.

Таким чином, як свідчить досвід роботи ДЗ «Республіканська клінічна лікарня МОЗ України» як клінічної бази кафедри внутрішньої медицини №3 Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця саме науково-освітньо-лікувальний комплекс здатний організаційно забезпечити створення оптимальних можливостей для взаємодії між медичною освітою, медичною наукою та практичною медичною діяльністю.

Надійшла до редакції 23.05.2014

CENTENARY OF STATE INSTITUTION «REPUBLICAN CLINICAL HOSPITAL OF MINISTRY OF HEALTH OF UKRAINE»
D.R. Shadlun, I.A. Tertyshnyy, I.M. Dzeman

Summary

The article describes the history of foundation and development of SI «Republican Clinical Hospital of Ministry of Health of Ukraine», focusing on a combination of scientific, educational and therapeutic processes in the functioning of this institution.

Keywords: SI «Republican Clinical Hospital of Ministry of Health of Ukraine», Department of Internal Medicine №3 of Bogomolets National Medical University, scientific-educational-therapeutic complex.